

ŠKOLA

Novinky ze světa společného vzdělávání

1/2014

ALL
INCLUSIVE

Češi v inkluzi

Co už je a co ještě není v našich školách běžné?
Kolik toho může změnit projekt, který vznikl na
Univerzitě Palackého v Olomouci? **str. 6**

**Zkuste hrát fotbal bez
nalajnovaného hřiště...** **str. 12**

**S integrací pomůžou školám
nové katalogy** **str. 20**

KOMENTÁŘ

Pomůžou »Husákovy děti« změnit pohled na vzdělávání u nás?

str. 4

TÉMA

Všichni spolu... aneb co už je a co ještě není ve školách běžné

str. 6

ANKETA

»Kdyby byl můj kamarád slepý, chtěl bych, aby si život užíval. I když ho má jinej.«

str. 9

PŘÍBĚH

Daneček má svou vesnici »na-poslouchanou«. Tak proč jezdit do školky jinam?

str. 10

ROZHOVOR

Jan Michalík k inkluzi: Zkuste hrát fotbal bez nalajnovaného hřiště...

str. 12

PŘÍBĚH

Tereza: Asistent pedagoga by se hodil do každé třídy, kde je víc než pětadvacet dětí

str. 16

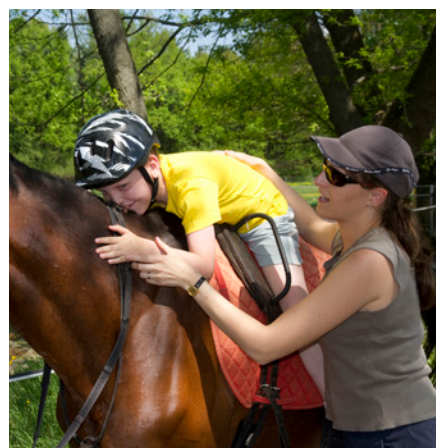
AKTUALITY

Hledáte kvalitní vzdělávací kurzy? UP a Člověk v tísni jich chystají na dvě stě

str. 19

NOVINKY

Nové katalogy ulehčí práci školám, které chtějí integrovat znevýhodněné děti

str. 20

PŘÍBĚH

Učitelka se výuky autisty nezalekla. Chlapec prospívá a všem okolo přináší radost

str. 22

Elektronický čtvrtletník Škola all inclusive vychází díky podpoře ESF projektu **Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR**, registrační číslo CZ.1.07/1.2.00/43.0003.

Nositel projektu:
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Žižkovo nám. 5, Olomouc, IČ: 61989592.

Hlavní partner:
Člověk v tísni, o. p. s.

Redakční rada:
doc. Jan Michalík, Mgr. Tomáš Habart, Mgr. Hana Kroupová.

Redaktorky:
Bc. Martina Vysloužilová,
Mgr. Petra Klimková.

Grafická úprava:
Mgr. Zdeňka Plocrová.

Jazyková korektura:
Petra Klimková.

Autoři fotografií:
Michal Kudláček a Tomáš Kubelka (str. 2, 4, 6, 12–13, 17, 18, 19, se souhlasem ZŠ a PŠ Svítání Pardubice), Petra Klimková (4–5, 10, 15, 16), Zdeněk Vévoda (7, 8, 20).

Email:
inkluz@upol.cz,
tel. 585 635 055.

Zpravodaje jsou archivovány na adrese:
www.inkluz@upol.cz

POMŮŽOU »HUSÁKOVY DĚTI« ZMĚNIT POHLED NA VZDĚLÁVÁNÍ U NÁS?

Zahraniční zkušenosti ukazují, že čím rozmanitější je žákovské prostředí ve třídě, tím kvalitnější vzdělávání se dětem dostává.

ILUSTRAČNÍ FOTO: ZŠ SVÍTÁNÍ

V posledních letech se v české společnosti čím dále více hovoří o vzdělávání. Možná je to způsobené tím, že silným ročníkům »Husákových dětí« dorůstají do školního věku jejich vlastní potomci. Rodiče s překvapením zjišťují, že vůbec není jedno, do jaké školy jejich dítě nastoupí. Školy totiž nabízejí výrazně odlišné přístupy ke vzdělávání, dokážou velmi různou měrou

»Nesmíme pokračovat v trendu, kdy se děti s dobrými studijními předpoklady vzdělávají v elitních základních školách, a naopak žáci slabší končí ve školách se špatnou pověstí.«

reagovat na potřeby žáků a mají odlišné schopnosti či možnosti získat finance na podpůrné pomůcky, psychology nebo asistenty pedagoga. V diskusi o vzdělávání se množí slova jako inkluze, spravedlnost, rovné příležitosti, diferenciace... Co to znamená? Není až tak důležité, jaké jsou přesné definice pojmů a čím se jednotlivé přístupy liší. Důležité je podpořit systém, v němž dětem bude dostupná srovnatelná kvalita vzdělání bez ohledu na to, chodí-li do školy v centru velkého města, nebo do vesnické malotřídky v pohraničí. Takový systém, v němž rodiče budou moci zaplatit své děti do nejbližší školy, i když dítě potřebuje dočasnou či trvalou specifickou podporu, ať již kvůli zdravotnímu postižení, neznalosti vyučovacího jazyka, nebo »jen« kvůli tomu, že rodiče jsou předlužení nebo se rozvádí. Systém, který školám poskytne personální, metodickou i další pomoc

k tomu, aby mohly standardně vzdělávat široké spektrum dětí. Podporu jasnou, účinnou a bez zbytečné administrativy. Oblíbené rčení zní, že řetěz je tak silný, jak silný je jeho nejslabší článek. Nesmíme pokračovat v trendu, kdy se děti s dobrými studijními předpoklady vzdělávají v elitních základních školách či víceletých gymnáziích, a naproti tomu žáci »slabší«, často v kombinaci s mizivým vzdělávacím zázemím v rodinách, končí ve školách se špatnou pověstí. Naopak je potřeba využít předškolní přípravy a základního školství jako první instance, kde si budoucí dospělí občané zvykají na rozmanitost společnosti a přirozeným způsobem zjišťují, že se mohou mnohé naučit i od »odlišných« spolužáků. Příklady z ciziny i z ČR ukazují, že ve školách lze vytvořit heterogenní prostředí, kde žáci dosáhnou svého maximálního rozvoje i bez vzájemného

Tomáš Habart

pracuje ve společnosti Člověk v tísni. Zaměřuje se hlavně na začleňování dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí do škol hlavního vzdělávacího proudu.

porovnávání. Společné vzdělávání neznamená, že učitel ve třídě věnuje více pozornosti »slabším« dětem na úkor těch nadanějších. Naopak, v mezinárodních doporučeních je vysoce rozmanité žákovské prostředí chápáno jako zdroj obohacení a cesta ke zvýšení kvality vzdělávacího systému. To je inkluze. Nic více, nic méně.

Tomáš Habart
Člověk v tísni, o. p. s.

Na co má které dítě nárok? Orientaci usnadní Katalogy podpůrných opatření. Odborníci je ověřili ve více než sto třídách se znevýhodněnými dětmi.
ILUSTRACNÍ FOTO: ZŠ SVÍTÁNÍ

V České republice pořád převažují školy, které se bojí společného vzdělávání. Projekt olomoucké pedagogické fakulty jim chce dodat odvalu pomocí změny celého systému – od zákonů až po financování.

VŠICHNI SPOLU... ANEBO CO UŽ JE A CO JEŠTĚ NENÍ VE ŠKOLÁCH BĚŽNÉ

Ve škole, která čítá sedm-desát dětí, má pět žáků s postižením sluchu, zraku, poruchou řeči nebo s poruchami učení. Asistenta má jen prvňáček, kterému se nashromáždilo hned několik vad najednou. Typický příklad inkluze. Když se však ředitelky Vlasty Dorazilové na tento termín zeptáte, jako byste na ni mluvili cizí řečí. »Já o tom tak nepřemýšlím. Je přece naprosto normální, aby se veškerá populace vzdělávala pospolu,« reaguje žena, která šéfuje Základní škole v Olomouci-Bystrovaněch. Podobných výroků v českém školství přibývá. Pořád jich ovšem není dost. Stále ještě převažují ředitelé, kteří se společného vzdělávání dětí s různým handicapem a těch bez postižení v běžných školách bojí. Proč? Možná proto, že v Česku to »běžné« ještě není. Projekt, který vznikl na Univerzitě Palackého v Olomouci a který prostřednictvím Evropského sociálního fondu

podpořilo ministerstvo školství, by situaci mohl významně ovlivnit. Na rozdíl od jiných projektů zaměřených na inkluzivní vzdělávání jde totiž o projekt systémový. »Naše výstupy budou využitelné ve

všech školách v republice. Jsou adresovány ministerstvu školství a směřují i k úpravě financování a legislativy,« vysvětlil autor projektu Jan Michalík z Ústavu speciálněpedagogických studií olomoucké univerzity.

Hlavním partnerem projektu je společnost Člověk v tísni. Ta se věnuje hlavně dětem, které jsou dnes nazývány jako sociálně znevýhodněné. Jsou to například žáci z chudých rodin, děti migrantů, kteří neumí dobře česky, nebo děti rodičů, kteří mají nízké vzdělání a ačkoliv by chtěli, nemohou svým dětem dostatečně pomo-

ci. »Chceme přispět k tomu, aby školy dokázaly tyto žáky vzdělávat efektivně společně s dalšími a aby tyto děti nebyly vyčleňovány do jiných typů škol,« řekl manažer projektu partnera Tomáš Habart.

Člověk v tísni se sociálně znevýhodněným dětem věnuje už dlouhou dobu. Ze zkušeností jeho pracovníků vyplývá, že realita českého školství je ideálu ještě hodně vzdálená.

»V každém středně velkém městě, kde je patnáct až dvacet škol, je spektrum těch, které jsou pro děti z dobře zajištěných rodin a děti motivovaných rodičů, potom je nějaký

»Pokud dítě dostane špatné vzdělání, je potenciálním klientem sociálního systému. Doplatí na to stát, tedy my všichni.«

průměr a pak školy, kam chodí děti, které neuspějí v »lepších« školách. My se domníváme, že cesta, kterou by se české školství mělo ubírat, je ta, že v jedné třídě budou jak děti nadané, tak děti takzvané průměrné a pak i takové, které mají v některých oblastech deficit a potřebují zvýšenou podporu,« popsal Habart. Jak dodal, na takové společné vzdělávání nejenže mají děti právo, ale také to má své ekonomické výhody pro společnost: »Pokud děti dostanou špatné vzdělání, jsou dlouhodobě nezaměstnatelné a stávají se klienty sociálního systému. Ve výsledku to znamená nemalé finanční náklady pro stát.« Během příštích dvou let vzniknou díky olomouckému projektu například Katalogy podpůrných opatření pro žáky se zdravotním a sociálním znevýhodněním, které usnadní orientaci v tom, na co má které dítě nárok. Katalogy projdou ▶

Jedním z výsledků olomouckého projektu bude jasné nastavení podmínek práce asistenta pedagoga.

ILUSTRAČNÍ FOTO:
ZŠ SVÍTÁNÍ

**Zákon »zná«
asistenty pedagoga
už od roku 2005.
Jejich skutečná
funkce je však
dodnes spíš ve
stadiu experimentu
než dobře
zaběhnuté praxe.**

zkouškou ve víc než sto třídách se žáky se znevýhodněním. Velkých změn by měl doznat také institut asistenta pedagoga. Přestože zákon zná tento termín už od roku 2005, skutečná funkce asistentů je dodnes spíš ve stadiu experimentu než zaběhnuté a dobře fungující praxe. »Pokusíme se lépe nastavit podmínky jejich činnosti a výsledek předložit ministerstvu školství a krajským úřadům k použití. Vytvoříme jednotný standard práce asistentů, a to jak pro žáky se zdravotním postižením, tak se sociálním znevýhodněním,« slíbil autor projektu Jan Michalík. Jedním z výsledků projektu bude i návrh na financování a »přidělování« asistentů. Odborníci také vydají sérii metodik jejich práce a ve čtyřech krajích vytvoří – a rok budou ověřovat – síť jejich metodického vedení. Na vzniku Standardů práce asistenta pedagoga už nyní pracuje řada expertů z »terénu«. Mezi nimi i Barbora Šebová ze společnosti Nová škola, která se už dlouhou dobu zaměřuje hlavně na děti se sociálním znevýhodněním a jejich asistenty. Jak Šebová upozorňuje, problémy jsou už v systému vzdělávání a metodického vedení asistentů pedagoga: »Celý proces je velmi chaotický, respektive vůbec nelze hovořit o systému.«

Příprava na práci asistenta dnes v praxi vypadá většinou tak, že zájemce absolvuje 120hodinový – nebo spíše 80hodinový kurz (40 hodin tvoří praxe ve školách – pozn. red.). Poté je, lidově řečeno, hozen do vody, aby plaval. »Úroveň kurzů, které organizují různá zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, je velmi různorodá. Od těch čistě teoretických, které asistenta pedagoga na reálnou práci s dětmi a spoluprací s učitelem nepřipraví vůbec, po ty více praktické, které se o to alespoň pokusí,« podotkla Šebová. Osmdesátihodinový rozsah kurzu je nicméně podle Barbory Šebové bez dalšího vzdělávání a průběžné metodické podpory naprosto nedostačující. Většina kurzů se navíc orientuje spíše na práci se žáky se zdravotním postižením než na děti se sociálním znevýhodněním a až na výjimky nemají asistenti po nástupu do školy jakékoliv další systematické metodické vedení a podporu. Projekt systémové podpory inkluzivního vzdělávání potrvá až do roku 2015. Jeho výstupy budou odborné i laické veřejnosti průběžně zpřístupňovány na webových stránkách www.inkluzie.upol.cz.

Petra Klimková
Martina Vysloužilová

»KDYBY BYL MŮJ KAMARÁD SLEPÝ, CHTĚL BYCH, ABY SI ŽIVOT UŽÍVAL. I KDYŽ HO MÁ JINEJ.«

Jak byste pomáhali zdravotně postiženému spolužákovi, kdyby s vámi chodil do třídy? Znáte někoho takového? Odpovídaly děti ze Základní školy v Olomouci-Droždíně...

**Benedikt,
5. třída:**
Kdybych někoho takovýho znal, nějak bych mu asi

pomáhal. Třeba kdyby byl na vozíčku, tak bych ho tlačil, taky oběd bych mu nosil.

**Štěpán,
5. třída:**
Kdyby byl můj kamarád slepý, tak bych ho třeba vodil, aby někam nespádl nebo

nešel do silnice. A asi by pro něj bylo hlavní, aby se necítil sám, nebylo mu smutno a aby si život užíval, i když ho má jinej.

**Barbora,
5. třída:**
Takový kamarád by potřeboval podporu, ka-

marády a pomoc, když ji bude potřebovat. Mám kamarádku, je liliputka. Pomáhám jí nosit jídlo a tak.

**Mirek,
1. třída:**
Moje babička měla nějakou špatnou nohu a blbě

se jí chodilo ze schodů. Moc nemohla nosit těžké věci. Když jeli s dědou na nákup a já jsem u nich byl, tak jsem vždycky nosil těžkou věc. Nebo jsem jim nosil to, co bylo pod schodama, aby je nemusela scházet a zase vycházet.

**David,
1. třída:**
Já mám jednu kamarádku, které občas něco podám. Tře-

ba když má skříňku vysoko, tak jí pomůžu vyndat věci.

**Veronika,
1. třída:**
Emička měla zlomenou nohu a musela si brát berličky. Nemohla

na tu nohu šlapat a pořád ještě nemůže moc cvičit v tělocviku. Tak jí občas odkládáme ty berličky a někdy jí říkáme, co má dělat a co ne.

(vys)

DANEČEK MÁ SVOU VESNICI »NAPOSLOUCHANOU«. TAK PROČ JEZDIT DO ŠKOLKY JINAM?

Zoken malé vesnické školky v Dolních Studénkách na Šumpersku se ozývá smích a švitoření. Děti se těší na to, jak budou za chvíli zpívat s paní učitelkou, která hraje na akordeon. Když zazní první tóny, drobtina hned ví, co bude následovat. »Danečku, pojd' a zkus zmáčknout tuhle klávesu,« vyzývá učitelka tříletého chlapce v brýlích, který bez potíží klávesu vyhledá. Po hmatu, tento hudební nástroj totiž nikdy neviděl.

I když od narození trpí genetickou vadou – Leberovou slepotou, nic mu nebrání v tom, aby byl každý den se zdravými kamarády.

Stačilo půl roku a mezi vrstevníky udělal Dan obrovské pokroky

»Daneček je u nás zhruba půl roku a udělal obrovské pokroky. Dříve si moc nechtěl hrát a chodit na procházky. Teď je tady, myslím, moc

spokojený. Podívejte se, jak vesele tančí s Adélkou, to by dříve neudělal,« ukazuje asistentka pedagoga Hana Kunderová na hlouček dětí. Chlapce, který má hudební nadání a smysl pro rytmus, doprovází do školky jeho maminka Dagmar Scharťelová. Na začátku zůstávala ve školce déle, dnes už nemusí, syn si zvykl natolik, že se mu často ani nechce domů. »Když se Daneček narodil, měla jsem už jedno zdravé

dítě. Bylo mi proto divné, že Daneček nereaguje na světlo, na hračky, prostě nic. Když jsme pak po vyšetřeních u lékařů zjistili, že nevidí, byl to samozřejmě šok,« vzpomíná maminka.

I přes zrakové postižení Danečka nebylo při volbě školky co řešit

Rodina od začátku využívala pomoc Společnosti pro ranou péči z Olomouce, která se věnuje mimo jiné rodinám dětí s těžkým zrakovým postižením. A když měl jít Daneček do školky, volba byla jasná. »Chtěli jsme školku v naší vesnici. Je tady pouze 1 300 obyvatel, téměř všichni se tu znají. Když jdeme na procházku, Dan každého poznává po hlase a zdraví ho »ahoj«. Prostě jsme chtěli, aby byl ve známém prostředí. Je tady také spousta akcí i mimo školu, což nám vyhovuje,« vysvětluje tatínek Michal Strnad, který je v obci místostarostou.

»Měli jsme velké štěstí v tom, že Daneček byl šikovný a znali jsme i paní asistentku, takže v tom jsme to měli jednodušší,« doplňuje maminka. »Máme tady velice dobrou spolupráci s rodiči, školou i s obcí. Navíc děti znaly chlapce z dřívějšíka, takže pro něj bylo jednoduché se

sem začlenit. Budovu jsme upravovat nemuseli, jen jsme se zaměřili na to, aby nikde nebyly rohy na nábytku, a děti jsme poučili o bezpečnosti,« říká vedoucí učitelka Ivana Janková. Během povídání klučina prošel kolem učitelky na záchod, sám se oblékl a vyšel s rukou na zábradlí do druhého patra.

Doporučení ostatním rodičům? Jednoznačně běžná školka

Rodičům, kteří uvažují, zda dají dítě do běžné školky, Danečkova maminka jednoznačně doporučuje, aby to udělali. »V budoucnu, až Dan vyroste a osamostatní se, bude chodit do obchodu a nebude mít vyznačeno, kudy se dát. Bude žít v normálním světě a bude se potkávat s normálními věcmi. Bude mít na cestě překážku a nebude se bát ji obejít,« zamyslí se žena. Daneček ji obejmě a s chutí začne vyprávět oblíbenou básničku, kterou se ve školce naučil: »Kutálí se ze dvora, táááákhle velká brambora...«

Martina Vysloužilová

Malého Dana doprovází do školky maminka. Zpočátku tam s ním zůstávala déle, ale dnes už nemusí. Syn si zvykl natolik, že se mu často ani nechce domů.

»Chtěli jsme školku v naší vesnici. Je tady pouze 1 300 obyvatel, téměř všichni se tu znají. Když jdeme na procházku, Dan každého poznává po hlase a zdraví ho »ahoj«. Prostě jsme chtěli, aby byl ve známém prostředí.«

Jan Michalík má nejen profesní, ale i dlouholeté osobní zkušenosti s integrací dětí s těžkým zdravotním postižením.

JAN MICHALÍK K INKLUZI: ZKUSTE HRÁT FOTBAL BEZ NALAJNOVANÉHO HŘIŠTĚ

Pravidla, řád a uživatelský komfort. To všechno poskytují v případě inkluzivního vzdělávání země západně a severně od nás. Platí to pro tamní děti, rodiče i školy. Co nabízí Česká republika? »Někdy snahu, někdy zájem, jindy chaos či ostentativní nepochopení. Zkrátka – situace je nevyvážená,« tvrdí Jan Michalík z Univerzity Palackého.

Jan Michalík je hlavním řešitelem olomouckého projektu systémové podpory inkluzivního vzdělávání. V běžném denním provozu je ale také pedagogem, vědcem a už víc než dvacet let představitelem neziskového charitativního sdružení rodin dětí nemocných nevyléčitelnou a smrtelnou nemocí mukopolysacharidosou. Za tu dobu osobně i profesně sledoval a účastnil se desítek, možná stovek takzvaných integračních situací. Co si z nich odnesl? »Po vyhodnocení všech, i těch negativních, jsem dospěl k závěru, že společné vzdělávání dětí s postižením i bez postižení je pro společnost z dlouhodobého výhledu výhodné a prospěšné.«

Jaké konkrétní výhody máte na mysli, pane docente?

Dlouhodobě je prokázáno – a to i ekonomickými přírůsky – že více prosperuje a je odolná společnost, která je heterogenní. Tedy taková, jež zahrnuje různé skupiny obyvatel, které spolu chtějí a umí žít. Toto vědomí se dnes poněkud vytrácí. Řada lidí vidí, že výkon přináší výsledky. A naivně či zjednodušeně si myslí, že tyto výsledky se dostaví jen těm, kteří budou dostatečně draví. Možná to platí individuálně, i když ani tam si tím nejsem jist. Pro společnost je však taková filozofie cestou

do záhuby. Přirovnal bych to k fotbalovému mužstvu. Nemožnou být přece všichni útočníky a nebude stačit ani sestava útočník, obránce a brankář. Někdo musí trénovat, jiný dělat »bafuňáře« a někdo další pečovat o míče a lajnovat hřiště. Stejně je to se společností ve velkém měřítku. Zkuste hrát fotbal bez nalajnovaného hřiště...

České školy se učí integrovat už víc než dvacet let. Jak je možné, že jsou s tím stále problémy?

Důvodů je celá řada. Tím obecným je jistá nechuť větší nové české společnosti k »jinakosti«. Této nechuti, vyrůstající i z tradice téměř absolutní segregace před rokem 1989, bohužel vycházelo v prvních deseti až patnácti letech svou nečinností ochotně vstříc i české ministerstvo školství. Je jen stěží uvěřitelné, že ještě dnes, po dvaceti letech všemožných proklamací a plánů, někdo prohlásí: »Nejsme na to připraveni.« Platí a bude platit stále více: Školy jsou tu pro žáky a ne žáci pro školy. Školy si nemají – a v základním vzdělávání ani nesmí – žáky vybírat. Musí umět vzdělávat všechny, kdo do školy patří.

Utkvěly vám v paměti konkrétní příběhy z integrace?
Začnu pozitivním příkladem.

»Je jen stěží uvěřitelné, že ještě dnes, po dvaceti letech všemožných proklamací a plánů, někdo prohlásí: Nejsme na to připraveni. Platí a bude platit stále více: Školy jsou tu pro žáky a ne žáci pro školy.«

Málotřídní škola nedaleko Olomouce, paní učitelka měla dohromady první a druhou třídu. V ní hoch na vozíku a téměř neslyšící holčičku. Neuvěřitelný výkon, vynikající výsledky paní učitelky. Asistent žádný. Třída v prvním patře. Tomáše nosila paní učitelka se školníkem. Když jsem kroutil hlavou nad tím, co vidím, bylo mi odpovědí: »Víte, co někdy z legrace říkám? Z Tomáše mě bolí záda a z Lucky hlasivky.« Bylo nebylo před patnácti lety... A nyní ten negativní: malotřídní škola, nedaleko Olomouce... Vše je stejné jako v předchozím příběhu, jen konec zní takto: Přesně takhle nesmí integrace žáků s postižením vypadat. Jako výsledek neuvěřitelné ochoty jedné paní učitelky. Vše musí mít jasná pravidla, ▶

odpovědnost, všechno musí být přirozené a normální.

Která »znevýhodnění« to mají v běžných školách nej-jednodušší? A kterých se naopak učitelé bojí nejvíce?

V každé škole to bude trochu jiné. Obecně je velmi obtížná integrace žáků s těžkými sluchovými postiženími. V poslední době ale školy »hlásí« největší problémy se začleňováním dětí s poruchami chování. Tedy těch žáků, o kterých školy říkají, že jsou problémoví. Ale někde

může být obrovský problém přijmout i vozíčkáře. Je to opravdu individuální.

Jak zkušenosti jsou v otázkách inkluze dnešní učitelé?

Netroufám si moc zobecňovat. Přece jen je tu téměř 170 tisíc pedagogických pracovníků. Z řady našich výzkumů a šetření však vyplývá, že zhruba 90 procent učitelek a učitelů, kteří ve třídě běžné školy mají žáka se zdravotním postižením, nemá vystudovanou příslušnou specializaci a většinou ani speciální pedagogiku. Pokud budu hovořit o žácích se sociálním znevýhodněním, na něž se nejvíce zaměřuje partner projektu – společnost Člověk v tísni, potom v řadě případů řeší ve školách, a nejen tam, vůbec praktickou otázku: »Koho můžeme, chceme či jsme oprávněni považovat za žáka se sociálním znevýhodněním?«

V České republice nyní pracuje ve školách přes pět tisíc asistentů pedagoga. Je to moc, nebo málo?

Je to hodně ve vztahu k situaci před několika lety, ale málo vzhledem k potřebám. Přepočteno na plné úvazky se jedná o něco víc než čtyři tisíce pracovních pozic. Žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je několik desítek tisíc – v závislosti na klasifikaci až 90 tisíc. Ne všichni asisten-

ta pedagoga potřebují, ale do budoucna se počet asistentů nutně musí zvýšit. Stejně tak bychom mohli hovořit o dalších pozicích, které ve školství chybí: druhý neboli podpůrný učitel, školní speciální pedagog či školní psycholog. Ti všichni, stejně jako asistent, jsou pro školy – a zejména pro žáky – důležití.

Neměli by mít asistenti vlastní obor na středních nebo vyšších odborných školách? Nejsou kurzy, které dnes k této práci stačí, málo?

Obor lze dnes studovat i na vysoké škole v bakalářském stupni. Stejně tak ovšem můžete asistenta dělat se 120hodinovým kurzem, z něhož stačí jen 80 hodin přímé výuky. Kurz je málo, bakalář je možná moc. Odpověď leží v přesnějším uchopení kompetencí asistenta pedagoga – jeho jednotlivých »typů« či druhů.

Kdo se o práci asistenta zajímá nejčastěji? Absolventi škol, či důchodci? Muži, nebo spíš ženy?

Dalece převažují ženy. Ale tak je to v celém předškolním a základním vzdělávání. Muži jsou bílé vrány. U těch asistentů se občas přeci jen vyskytnou – většinou to však berou jako přechodné zaměstnání.

Možná je to proto, že se s takovým zaměstnáním neužíví. Víte, kolik si asistent vydělá, a je to podle vás dost?

Plat není vysoký. Největší část asistentů pedagoga bude mít mzdu v rozmezí od osmi do dvanácti tisíc korun. Ovšem – a to je velký problém – řada z nich nemá plný úvazek, takže jsou to odměny skutečně nedostatečné. Nemyslím jen individuálně pro toho člověka, ale i systémově. S pozicí, která je takto ohodnocena, se jen málokdo trvale identifikuje.

Když se díváte na výsledky parlamentních voleb, půjde podle vás prosadit výstupy vašeho projektu na legislativní úrovni? Prostě – bude tady ochota něco měnit?

Chtělo by se mi říci, že jsme projekt odborný, že nemáme přílišné politické konotace.

»Náš projekt je odborný. Nemáme přílišné politické konotace. Z našeho pohledu je tedy jedno, která politická strana bude 'držet' ministerstvo školství.«

doc. Mgr. PaedDr. Jan Michalík, Ph.D.

Z našeho pohledu je jedno, která politická strana bude »držet« ministerstvo školství. Spolupráce s úředníky na ministerstvu, ale i na úrovni náměstků a ředitelů odborů, je zatím dobrá. Pozorně sledujeme a přímo se účastníme legislativního procesu úpravy školského zákona či prováděcích vyhlášek. Budeme na ně reagovat a s ministerstvem spolupracovat.

Jaký je váš ideál, ve který doufáte? Jak by podle vás měla inkluze v českých podmínkách vypadat za pět, deset let?

Integrace, inkluze, společné vzdělávání dětí s různými znevýhodněními – prostě by to mělo být normální. Skoro tak, že by to ani za rozhovor nestálo.

Petra Klimková

Působí v Ústavu speciálněpedagogických studií při Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci a ve sféře nestátních neziskových organizací. Vzděláním je právník a speciální pedagog. Odborně se zaměřuje na postavení osob se zdravotním postižením ve společenském a právním systému České republiky. Je autorem desítek publikací, monografií, učebnic a metodik. Má dlouholetou praktickou zkušenost s krizovou intervencí a poradenstvím rodinám pečujícím o dítě s těžkým zdravotním postižením. Jan Michalík je hlavním řešitelem projektu Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR, který prostřednictvím Evropského sociálního fondu podpořilo ministerstvo školství.

ILUSTRACNÍ FOTO:
ZŠ SVÍTÁNÍ

TEREZA: ASISTENT PEDAGOGA BY SE HODIL DO KAŽDÉ TŘÍDY, KDE JE VÍC NEŽ PĚTADVACET DĚTÍ

Ještě pět minut a zazvoní. Nekonečných pět minut pro toho, kdo má pátáky obývací třídu ve druhém patře olomoucké Základní školy Řezníčkova uhlídat. Většina dětí pobíhá mezi lavicemi a na lavičce v zadní části místnosti se trochu nebezpečně strká parta pěti kluků. »To, že je tu dospělý, je jim úplně jedno. Všimla jste si, že Denis byl jed-

Ještě loni byl Denis klukem, který propadal, kradl a pral se se spolužáky. O přestávkách potřeboval neustálý dozor. Dnes na první pohled vypadá, že žádnou pomoc nepotřebuje.

iný, kdo pozdravil?« říká mladá tmavovláska, která tu má dozor. Jmenuje se Tereza Macháčková a pracuje tady jako asistentka pedagoga. Denis je dvanáctiletý romský chlapec, ke kterému je oficiálně přidělená. Je pondělí, krátce před desátou. Ve škole právě končí velká přestávka a pátákům začíná hodina matematiky. Divoké žatctvo se úplně ztiší, až když do třídy vstoupí třídní učitelka Radka Smolková. Asistentka Tereza a její svěřenec sedí hned v první lavici před kadedrou. »Které tři znaky využíváme při zápisu římských čísel do třiceti? Ano, správně, jsou to I, V a X,« opakuje paní učitelka s dětmi to, co už umí. Při cvičení vyzve jako prvního Denise: »Co znamenají písmena II?« Odpověď dostane okamžitě: »Dvě.« Denis zvládne i další otázky, o odpovědi se dokonce rád hlásí. Asistentka Tereza mu jen nenápadně pomáhá, když nemůže v učebnici najít růžový rámeček, který má přečíst. Ještě loni to byl kluk, který propadal, kradl a pral se se

spolužáky. O přestávkách potřeboval neustálý dozor. Možná pomohlo, že si zopakoval ročník, možná to, že ze školy odešli kluci, kteří si ho dobírali kvůli barvě jeho pleti. Bezesporu je to také péčí asistentky.

Od teorie k praxi vede někdy dlouhá cesta

Denis dnes každopádně na první pohled vypadá, že žádnou pomoc nepotřebuje. To spíš chlapec, který sedí hned za ním a k němuž je Tereza během vyučování často otočená. »Milan je hyperaktivní a diagnostikovali mu i lehkou mentální retardaci. Asistent pedagoga by potřeboval víc než Denis, ale bohužel ho nedostal,« vysvětluje po hodině učitelka Radka Smolková. Pětadvacetiletá asistentka Tereza má za sebou studium na pedagogické fakultě. Obor pedagogické asistentství si vybrala hlavně proto, že škola v takzvaném profilu absolventa uváděla možnost uplatnit se i jako asistent v pedagogicko-

»I vyučující na univerzitě pochybovali, zda je obor pedagogické asistentství vůbec potřeba.«

-psychologické poradně. »Doufala jsem, že v budoucnu budu moct dělat něco, co je blízké psychologii, na kterou jsem se nedostala,« přiznává Tereza. Až později zjistila, že v poradnách působí jen speciální pedagogové, sociální pracovníci

a vystudovaní psychologové. Tereza si vzpomíná, že už v prvním ročníku vyučující na univerzitě pochybovali, zda je obor pedagogické asistentství vůbec potřeba. Stejnou práci totiž dostane i člověk se středoškolským vzděláním, pokud

si udělá potřebný kurz. První tři roky studia na vysoké škole se Tereze zdály tak jednoduché, že se při navazujícím magisterském studiu rozhodla najít si práci asistentky. Těšila se, že kromě praxe jí práce přinese i nějaké peníze. ►

Tereza se Denisovi snaží pomáhat co nejméně. »Chci, aby byl příští rok schopen pracovat sám,« říká.

Brzy však vystřízlivěla. Na základní škole, která ji zaměstnala, dostala na starosti třetáka, který měl v diagnostice ADHD, sklony k agresivitě a opoziční vzdor. V praxi to znamenalo prudké výkyvy nálad a časté výbuchy agresivity. »O přestávkách jsem se s ním někdy musela skoro prát. Bylo to hodně psychicky náročné,« bilancuje Tereza. Každodenní realita ve škole jí navíc ukázala, že ani vysoká škola ji na práci asistentky dost nepřipravila.

»Každý předpokládá, že se dokonale vyznáme v poruchách učení a chování, ale my jsme měli speciální pedagogiku jen dva semestry. To se člověk dozví všechno jen okrajově.«

»Každý předpokládá, že se dokonale vyznáme v poruchách učení a chování, ale my jsme měli speciální pedagogiku jen dva semestry. To se člověk dozví všechno jen okrajově. Kdybych si to sama nenastudovala a nepracovala s konkrétním chlapcem, tak nevím, jak se chovat k žákovi s hyperaktivitou. V tomto ohledu mi škola byla k ničemu,« tvrdí Tereza.

Co změnit na studiu? Hlavně praxi!

Změnila by hlavně koncepci praxí. »Naše praxe byly zaměřené různě – na osobnost žáka, učitele, dokumentaci ve škole. Nejdelsí, asi třítydenní praxi jsem strávila na internátu logopedické školy. Práci asistenta pedagoga jako takovou jsem si ale za celé studium nevyzkoušela.« Vyškolila ji až sama základní škola. Dnes už nemusí studovat knihy, aby si s hyperaktivitou u žáků věděla rady. I proto na ZŠ Řezníčkova dobrovolně pomáhá Milanovi, když ji zrovna nepotřebuje Denis. Tomu

se naopak snaží v jeho zájmu pomáhat co nejméně. »Chci, aby byl příští rok schopen pracovat sám. Když vidím, že mu to jde, že sám zvládá zadané činnosti, otáčím se na Milana,« líčí Tereza.

Právě tato zkušenost ji utvrzuje v názoru, že asistent pedagoga by se hodil do každé třídy, kde je víc než pětadvacet dětí: »Po domluvě s učitelem by pomáhal těm žákům, kteří zrovna v něčem nestíhají. Kdybych se striktně držela pravidla, že patřím jen k Denisovi, tak ve třídě někdy jen tak sedím.« I když v tomto kontextu vypadá práce asistenta pedagoga velmi pohodově, Tereza ji považuje za jednu z nejnáročnějších. »Jsme pod velkým psychickým tlakem, protože pracujeme hlavně s problémy,« vysvětluje. A jak je spokojená se svým platem? »Když jsem jako brigádnice chodila třídit dopisy na poštu, brala jsem na hodinu víc. Přitom tam stačilo mít základní vzdělání. Kdyby mi šlo jen o peníze, to bych asistentku dávno nedělala.«

• Petra Klimková

HLEDÁTE KVALITNÍ VZDĚLÁVACÍ KURZY? UP A ČLOVĚK V TÍSNI JICH CHYSTAJÍ NA DVĚ STĚ

Univerzita Palackého v Olomouci ve spolupráci se společností Člověk v tísni odstartovala v říjnu 2013 první z téměř dvou stovek vzdělávacích akcí pro pedagogické pracovníky z celé České republiky. Semináře jsou součástí projektu Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR a jejich cílem je prohloubit odbornou kvalifikaci učitelů.

»Výběr kurzů vyplynul z výsledků analýzy vzdělávacích potřeb, na základě které jsme se snažili nastavit nabídku tak, aby co nejlépe reflektovala potřeby praxe,« uvedla Lucia Pastieriková z Ústavu speciálněpedagogických studií olomoucké pedagogické fakulty, která je nositelem projektu. Z důvodu zpřístupnění kurzů co největšímu množství pedagogických pracovníků se akce budou konat nejen v Olomouci, ale i na partnerských univerzitách v Hradci Králové, v Ústí nad Labem a v Českých Budějovicích. »V případě zájmu proškolení celých učitelských

sborů je možno realizovat kurzy i mimo univerzitní prostředí, a to přímo v jednotlivých školách,« upozornila Olga Daskin ze společnosti Člověk v tísni. Jak doplnila, především kurzy zaměřené na problematiku sociálního znevýhodnění budou probíhat v různých městech po celé České republice.

Kurzy tvořili odborníci z univerzit i praxe

Garancí kvality nabídky 42 akreditovaných kurzů je jejich autorský tým. Ten tvoří jak uznávaní odborníci z akademického prostředí, tak z praxe. »Cílem jednotlivých kurzů je přiblížení aktuálních metod práce se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, rozvinutí komunikačních kompetencí či specifických znalostí a dovedností pedagogických pracovníků v oblasti využívání katalogů podpůrných opatření,« vysvětlila Lucia Pastieriková. Kromě jednotlivých akcí je možné se přihlásit i do 120hodinového vzdělávacího pro-

gramu Asistent pedagoga realizovaného na PdF UP v Olomouci. Na něj budou navazovat doplňkové moduly specificky zaměřené na rozvoj příslušných kompetencí asistentů pedagoga v té problematice (zdravotního postižení či sociálního znevýhodnění), se kterou se aktuálně v praxi setkávají. Přihlášky a další podrobné informace jsou na webovém portálu projektu www.inkluzie.upol.cz. • (pk)

ILUSTRAČNÍ FOTO: ZŠ SVÍTÁNÍ

NOVÉ KATALOGY POMŮŽOU ŠKOLÁM S INTEGRACÍ ZNEVÝHODNĚNÝCH DĚTÍ

Ředitelé mateřských a základních škol, ale i učitelé a studenti budou mít už příští rok na svých stolech nové, revoluční katalogy, které jim pomohou s integrací znevýhodněných dětí do běžných škol. Přehledná pravidla vznikají na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Školy najdou v knihách třeba doporučení, jak před příchodem postiženého dítěte upravit školu, jak s žákem pracovat ve vyučování, jaké zvolit pomůcky nebo jak ho ohodnotit.

»V současné době sestavíme seznam takzvaných podpůrných opatření. To jsou doporučení, která akceptují individuální potřeby konkrétního

»Než katalogy vytiskneme, chceme, aby nám učitelé řekli, do jaké míry naše doporučení pomáhají.«

žáka s ohledem na možnosti školy, do které přichází. Souvisí to s velikostí třídy, materiálním vybavením, ale třeba i s rodinným zázemím,« vysvětlila speciální pedagožka Pavlína Baslerová. Doplnila, že všechny tyto faktory ovlivní i to, kolik peněz škola na integraci žáka v budoucnu dostane.

Ředitelé novinku vítají. »Máme problémy s dětmi, které mají nižší intelekt, rodinné problémy nebo jsou ze sociálně znevýhodněného prostředí. Tam v podstatě nemáme návod, jak s těmito žáky pracovat, a na individuální doučování nám bohužel chybí peníze,« posteskl si ředitel Základní školy Jevíčko Miloslav Parolek. Obvyklé postupy podle něj selhávají, žáci nezažívají úspěch a ztrácí motivaci k dalšímu učení. Autoři katalogů chtějí předejít situacím, které jsou ve školách běžné a přitom nerespektují skutečné vzdělávací potřeby žáka. Jako příklad uvádějí dva chlapce. První je po autonehodě a je trvale umístěn na invalidní vozík. Druhý, s diagnózou dětská mozková

obrna, také nemůže chodit. Navíc má ale postižené i horní končetiny, a proto jsou u něj nutné úpravy lavice a speciální psací potřeby. Oba žáci dnes patří do skupiny s těžkým tělesným postižením se stejným finančním normativem. V prvním případě ale stačí jen stavební úpravy, aby se školák mohl volně pohybovat po budově. V druhém případě může být postižení tak závažné, že není možné vzdělávání bez podpory asistenta pedagoga. Ten například připravuje pracovní listy nebo pomáhá v komunikaci. Katalogy umožní spravedlivější rozdělení finanční podpory podle skutečných potřeb žáka. »Určitě to zjednoduší systém a také zpřehlední situaci. Kromě toho, že budeme vycházet z letitých poznatků, zapojíme do ověřování těchto opatření také některé školy. Než katalog vytiskneme, chceme, aby nám učitelé řekli, do jaké míry naše doporučení pomáhají,« řekla Pavlína Baslerová. Katalogy vznikají v rámci projektu Systémová podpora

inkluzivního vzdělávání v ČR, jehož nositelem je Univerzita Palackého. »Dobrym výsledkem projektu by bylo vytvoření systému podpůrných opatření, která budou v praxi realizovatelná a na která budou navázány finanční prostředky,« uvedl Tomáš Habart ze

společnosti Člověk v tísní, která je hlavním partnerem projektu. Během dvouletého období vznikne sedm katalogů podpůrných opatření. Jejich autoři vycházejí jak ze zkušeností speciálněpedagogických center (SPC), která běžným školám radí už více než dvacet let, tak

z poznatků projektu Inovace činnosti SPC, který se v uplynulých třech letech zabýval mimo jiné posuzováním míry speciálních vzdělávacích potřeb žáků jako základního předpokladu ke stanovení odpovídajícího podpůrného opatření.

Martina Vysloužilová

ILUSTRÁČNÍ FOTO:
ZŠ SVÍTÁNÍ

»Dobrý výsledek? Opatření, která budou realizovatelná a na která budou finance.«

Po vydání katalogů podpůrných opatření bude jasné, na co má které dítě se znevýhodněním nárok a jak s ním má škola pracovat.

ILUSTRÁČNÍ FOTO: ZŠ SVÍTÁNÍ

Učitelé ve Slatiňanech se v současnosti věnují osmdesáti dětem s poruchami učení a chování. Dvanáct z nich má individuální plán.

UČITELKA SE VÝUKY AUTISTY NEZALEKLA. CHLAPEC PROSPÍVÁ A VŠEM OKOLO PŘINÁŠÍ RADOST

Usměvavá Petra Čejková ze Slatiňan na Chrudimsku zná desetiletého Matouše od dětství. Potkávali se v kroužku cvičení s malými dětmi a vídali se na dětském hřišti. Od září se s chlapcem setkává ještě častěji, a to i v pracovní době. Stala se totiž jeho třídní učitelkou. Na první pohled je znát, že Petra s Matoušem si spolu rozumějí a jsou sehraná dvojka. Chlapec je navíc v kolektivu jako doma a málokdo by poznal, že je v něčem jiný než

ostatní spolužáci.

»Matoušek má osobní asistentku, protože trpí autismem. Na první pohled to nepoznáte, ale v některých situacích se bohužel nemoc projeví. I když je chlapec hodný a klidný, někdy si výuku bez asistentky nedovedu představit,« říká Petra Čejková.

Chlapec vyniká v českém jazyce, rád zpívá a vymýšlí příběhy. V matematice ale trochu bojuje a do některých věcí se mu nechce. Je rád, když

má vedle sebe oporu a jistotu.

S paní asistentkou používají některé speciální pomůcky, například číselnou osu nebo tabulku s malou násobilkou.

»Je to hodně šikovný kluk, snaží se a je vidět, že i doma s ním maminka pracuje. Je sečtělý a dělá veliké pokroky,« doplňuje osobní asistentka Tatiana Ivaškovyčová, která Matouše doprovází každou vyučovací hodinu. Sedí vedle něj v lavici a nejenže poradí, ale často spolu vtipkují, smějí se, a dokonce

tancují nebo hrají scénky.

»Ze začátku měl Matouš problémy se začleněním do kolektivu. Děti se stranil. Teď s komunikací nemá nejmenší potíže a má tady dvě věrné kamarádky. Ráda bych s ním zůstala i v dalších letech, pokud to bude možné. Hodně jsme se spolu sblížili,« tvrdí asistentka.

Základ úspěchu? Spolupráce s rodinou

Základem úspěchu je podle obou žen spolupráce s rodinou založená na naprosté důvěře.

»Můžu se kdykoliv obrátit s dotazem na maminku. Ať už telefonicky, nebo emailem, vždycky okamžitě odpoví. V případě jakýchkoliv problémů mohu kontaktovat speciálního pedagoga,« pochvaluje si Petra Čejková. Ještě dříve, než Matouše převzala, hodně si zjišťovala od jeho předchozí paní učitelky a také na internetu pročítala odkazy týkající se autismu. »To abych věděla, jaké má obtíže a v čem potřebuje pomoci,« upřesňuje pedagožka. Učivo zpomalovat nemusí a jen látku, kterou berou nově, více procvičuje. Zpočátku sice měla trochu obavy, ale když Matouše blíže poznala, starosti zmizely. Musí jen pečlivě promýšlet hodinu, dávat pozor na velké změny a plánovat dopředu. »Chlapec sice pracuje svým tempem, ale má vždy-

ky možnost volby, kolik toho stihne. Pomáhá mu asistentka i děti, které i v průběhu hodiny kamarádovi poradí. A když spolužáci nemůžou, přijdu já a ještě jednou zadání úkolu vysvětlím,« doplňuje mladá učitelka.

Vždycky ráno vezme Petra Čejková děti do kruhu a vsedě si s nimi povídá, co je ten den ve škole čeká. To je podle ní velice důležité. Také je nezbytné, aby věděla, kde jsou léky v případě, že by Matouš dostal epileptický záchvat. To se stalo pouze jednou, v první třídě. Škola však musí být na takovou situaci připravena.

Odměnou je hezký vztah učitelky a žáka

Co učitelce taková zkušenost dává? »Určitě dobrý pocit, že se mi podařilo navázat s Matoušem hezký vztah. I když ho někdy něco nebaví, ví, že práci musí dotáhnout a pak přijde něco zábavnějšího. Svou veselostí a upřímností nás několikrát dokázal pobavit a rozesmát,« popisuje Petra Čejková. Jak zdůrazňuje, vše je také o trpělivosti, důslednosti a velké pomoci paní asistentky. Základní škola ve Slatiňanech má s integrací znevýhodněných dětí dlouholeté zkušenosti. Škola je tímto přístupem vyhlášená a pedagogicko-psychologická poradna ji doporučuje

Základní škola ve Slatiňanech je vyhlášená pozitivním přístupem k začleňování znevýhodněných dětí. Návod na to, jak mezi dvacet spolužáků zapojit také autistu s asistentkou, má sympatická učitelka prvního stupně Petra Čejková.

rodičům z celého okresu.

V současnosti se učitelé věnují osmdesáti dětem s poruchami učení a chování, z toho dvanáct školáků má individuální plán. Integraci napomáhá snížení počtu žáků ve třídách a těsná spolupráce pedagogů s rodinami.

Martina Vysloužilová

